

5. Таценко Н. В. «Концепт» як ключове поняття когнітивної лінгвістики. *Вісник СумДУ. Серія «Філологія.»* № 1'106. 2008. С. 105–110.
6. Mello de, A. *Awareness: the Perils and Opportunities of Reality.* New York, 1992. 185 p.
7. Mello de, A. *One Minute Nonsense.* Chicago, 1992. 180 p.
8. Mello de, A. *The Way to Love.* New York, 1995. 196 p.
9. Osho. *Seeds of Wisdom.* 1994. URL: <http://www.alaalsayid.com/ebooks/OSHO%20pdf/Seeds%20of%20Wisdom.pdf>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-227-2-36>

VERBALIZATION OF NEGATION IN OLD HIGH GERMAN

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ЗАПЕРЕЧЕННЯ У ДАВНЬОВЕРХНЬОНІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Horodilova T. M.

*PhD student of the 3d year of study,
Lecturer
at the Department of Germanic Philology
Institute of Philology
Borys Grinchenko
Kyiv University
Kyiv, Ukraine*

Городілова Т. М.

*аспірантка третього року навчання,
викладач
кафедри германської філології
Інституту філології
Київський університет
імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна*

У сучасній німецькій мові заперечення демонструється широким спектром граматичних засобів. Окрім реченнєвого заперечення, представленого часткою *nicht*, негация реалізується адвербіально (*nie, nirgends, niemals, keinerwegs*), номінально (*keiner, niemand, nichts*), атрибутивно (*kein, keinerlei*) і кон'юнкціонально (*weder ... noch*) [2, с. 905–916; 3, с. 544–560]. Зазначимо, що в історії німецької мови, окрім клітичного і комбінаторного реченнєвого заперечення, засвідчено і морфологічні засоби вираження цієї категорії, які зазнали відповідних змін упродовж різних періодів розвитку мови. У запропонованій розвідці розглядається шлях формування морфологічних засобів для вираження заперечення у давньовірхньонімецькій мові.

Йдеться про якісні зміни у граматиці заперечних конструкцій, спричинені впливом граматикалізації.

Грамматика давньовірхньонімецького періоду (IX–XI ст.) зазнає змін на всіх рівнях мовної системи. Зокрема у морфології спостерігаються зміни у структурі слова і речення, на рівні формотворчих морфем, розвиток у деяких частин мови нових граматичних категорій, зміни у сфері вживання вже існуючих граматичних категорій і стилістична диференціація граматичних форм [1, с. 16]. Так, заперечні займенники у давньовірхньонімецькому періоді співвідносилися з неозначеними займенниками і сформувалися шляхом приєднання до останніх заперечної частки, пор.: двн. *ein* «якийсь», «один з» утворило *nihein* «ні один» (суч. нім. *kein*), *eoman*, *ioman* «хтось» – *neoman*, *nioman* «ніхто» (суч. нім. *niemand*), *eowiht*, *iowiht* «щось» – *neowiht*, *niowiht* «ніщо» (суч. нім. *nihts*). З точки зору відмінювання заперечні займенники є неоднорідними. Так, у сучасній німецькій мові *nichts* не відмінюється, *niemand* у процесі свого розвитку змінив іменний тип відмінювання, який був властивий йому у давньовірхньонімецькому періоді, на загальний тип займенникового відмінювання, частково втративши флексію у сучасній німецькій мові тощо [7, с. 102].

Адвербіальне заперечення у давньовірхньонімецькому періоді розвинулося в результаті об'єднання частки *ni* з прислівниками на зразок *nio* (*ni* + *io*) «ніколи», *niomêr* (*ni* + *io* + *mêr*) «ніколи», *nionaltre* (*ni* + *io* + *in* + *altre*) «ніколи, зовсім не...». Варто зазначити, що заперечні прислівники зазвичай використовувались у поєднанні з іншими заперечними елементами, напр.: (1) *in guates nio ni wangta* (ім ніколи не бракувало добра) [4]. Окрім цього, займенникові заперечні елементи *nihein*, *nohein* були атрибутивно пов'язані з іменниками або навіть з номінативними групами, у подальшому розвинувшись у морфемі з суфіксом *-îg*, на зразок *nihheinog*, *nohheinog*, пор.: (2) *Ni fullit er sih ... lides niheines* (не він наповнює себе п'янким напоєм) [4]; (3) *ni <...> nohheinig noh sunna ni scein* (а також не... і не світило сонце) [9].

Зауважимо, що заперечні займенники мали не лише атрибутивний зв'язок, але й іноді субстантивальний статус в якості підмета чи додатка у реченні, зокрема займенник *nioman* «ніхто» (утворений з *ni* + *io* + *man* «ні + коли-небудь + людина»): (4) *niheinir ist hereri noh smahere demo anderemo* (ніхто не є шляхетнішим чи нижчим) [5], [6, с. 236]. Щодо заперечення, вираженого сполучником, то давньовірхньонімецький твір *Wessobrunner Gebet* містить цілий ряд прикладів зв'язку *ni...noh* «ні...ні», що відповідає сполучниковому

заперечному зв'язку *weder...noch* у сучасній німецькій мові: (5) *Dat ero ni uuas noh ufhimil* (що не було ні землі, ні неба вгорі) [9]. Таким чином, на рівні морфологічних засобів вираження заперечення спостерігаємо явище інкорпорації у займенниках, адвербах, сполучниках [8, с. 118].

На наш погляд, проаналізовані морфологічні засоби вираження заперечення у давньоверхньонімецькому періоді зазнали впливу таких механізмів граматикизації як фонетичне зношення, а також певної форми лексикалізації. Заперечний маркер у своєму розвитку зазнав комплексних змін, які вплинули на його фонетичні, морфологічні, синтаксичні та семантико-прагматичні властивості.

Література:

1. Davis G., Bernhardt K. A. *Syntax of West Germanic: the syntax of Old English and the Old High German*. Göttingen : Kümmerle, 2002. 206 p.
2. Duden. *Die Grammatik*. Mannheim-Wien-Zürich : Dudenverlag, 2009. 1352 S.
3. Helbig G., Buscha J. *Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht*. Berlin : Langenscheidt, 2013. 656 S.
4. Otfrid. URL: <https://titus.uni-frankfurt.de/texte/etcs/germ/ahd/otfrid/otfri.htm> (date accessed 10.07.2022).
5. *Predigtsammlungen*. URL: <https://titus.uni-frankfurt.de/texte/etcs/germ/ahd/klahddkm/klahdt.htm> (date accessed 10.07.2022).
6. Schmid H. U. *Einführung in die deutsche Sprachgeschichte*. Stuttgart : J. B. Metzler, 2017. 314 S.
7. Sonderegger S. *Althochdeutsche Sprache und Literatur*. Berlin, New York : Walter de Gruyter, 2003. 406 S.
8. Swart de H. *Expression and Interpretation of Negation: An OT Typology*. Dordrecht : Springer, 2010. 279 p.
9. Wessobruner Gebet. URL: https://www.hs-augsburg.de/~harsch/germanica/Chronologie/08Jh/Wessobrunn/wes_text.html (date accessed 10.07.2022).